PRIMA EXPOZIŢIE ETNOGRAFICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN AER LIBER (1905)

Mihai Sofronie

Asociaţia transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român (Astra) a avut incontestabile merite pe tărîmul activităţii culturale şi îndeosebi în domeniul muzeografiei. În anul 1905, cu prilejul inaugurării Muzeului Asociaţiei din Sibiu în noul local înălţat prin forţe proprii, s-a organizat o expoziţie istorico-culturală, fiind cea mai valoroasă manifestare muzeografică românească de pînă atunci. [1]

În cadrul regulamentului de funcţionare, se stabilise ca expoziţia să fie adăpostită în noul local al muzeului şi al şcolii de fete din apropiere, unde să participe nu numai românii din fosta Austro-Ungarie, dar şi cei plecaţi dincolo de graniţe, cu exponate din domeniul economiei, artei şi culturii. [2] Ca director al expoziţiei, dr. Cornel Diaconovici [3] lansase un apel încă de la 29 aprilie 1905, către români, explicînd necesitatea unei asemenea acţiuni muzeografice. „Scopul urmărit în aranjarea acestei expoziţii este, pe de o parte, prezentarea unei icoane cît mai fidele a stărilor, activităţii şi năzuinţele poporului nostru, care să întărească în noi înşine conştiinţa forţelor noastre naţionale şi totodată să impună străinilor respectul cuvenit pentru importanţa elementului nostru, iar pe de altă parte întemeierea colecţiunilor Muzeului istoric şi etnografic, atît prin do-

[1] „Telegraful român", Sibiu, an. LIII, nr. 91 din 25 aug./7 sept. 1905, p. 385—386.
[2] *Arhivele statului, Sibiu*, Fondul Astra, pachet 161, doc. nr. 469, 1905, f. 1—2.
[3] *Ibidem*, doc. nr. 2, f. 1.

DIE ERSTE FREILICHTAUSSTELLUNG RUMÄNISCHER VOLKSKUNDE (1905)

Mihai Sofronie

Der siebenbürgische Verein für rumänicche Literatur und die Kultur des rumänisches Volkes (Asociaţia transilvăneană pentru literatura română şi cultura poporului român) (Astra) hat sich unbestreitbare Verdienste auf dem Gebiet der Kulturtätigkeit, vor allem dem der Museographie erworben. Im Jahre 1905 wurde zur Einweihung des Vereinsmuseums in Hermannstadt in dem neuen, aus eigenen Mitteln errichteten Gebäude eine kulturhistorische Ausstellung eröffnet, die die bedeutendste Kundgebung der damaligen rumänischen Museographie darstellte.[1]

In den Richtlinien für diese Ausstellung wurde festgelegt, daß sie in dem neuen Vereinsgebäude und der nahegelegenen Mädchenschule untergebracht werden solle, und daß sich nicht nur die Rumänen innerhalb des damaligen Österreich-Ungarn, sondern auch die Rumänen jenseits der Grenzen mit Exponaten aus dem Gebiet der Wirtschaft, der Kunst und der Kultur beteiligen sollten.[2] Der Leiter der Ausstellung, Dr. Cornel Diaconovici [3] erließ schon am 29. April 1905 einen Aufruf an alle Rumänen, in dem er auf die Notwendigkeit einer solchen museographischen Kundgebung hinweis: „Diese Ausstellung verfolgt einerseits das Ziel, ein möglichst getreues Bild der Zustände, der Tätigkeit und der Bestrebungen unseres Volkes zu geben, die uns selbst unsere nationalen Kräfte zum Bewußtsein bringen und gleichzeitig den Fremden die entsprechende Achtung vor der Bedeutung unseres Volkes abnötigen sollen, andererseits eine Sammlung für das historische und volkskundliche Museum an-

[1] „Telegraful român", Hermannstadt, LIII Jahrg. Nr. 91 vom 25. August/7. September 1905, S. 385—386.
[2] *Staatsarchiv in Hermannstadt*, Astra-Bestand, Dossier 161. Urkunde Nr. 469, 1905. Bl. 1—2.
[3] *Ebenda*, Urkunde Nr. 2, Bl. 1.

www.muzeulastra.com / www.cimec.ro

naţii, cît şi prin cumpărări a unui număr mai considerabil de obiecte de interes şi valoare". [4] Apelul avusese un mare răsunet în rîndurile românilor, participînd la expoziţie

zulegen, die eine bedeutende Anzahl von belangreichen und wertvollen, sowohl durch Stiftungen als auch durch Ankäufe erworbenen Gegenständen enthalten wird." [4]

Sediul Asociaţiei Astra, unde s-a inaugurat la 6/19 august 1905, Muzeul Asociaţiunii.

Sitz des Astravereins, wo am 6/19. August 1905 das Museum des Vereins eröffnet wurde.

1337 de expozanţi cu un număr de peste 9 000 de obiecte din diferite domenii de activitate. [5]

Şi de astă dată sectorul expoziţional etnografic era cel mai bine reprezentat, cuprinzînd aproape toate ramurile culturii materiale, cum ar fi: locuinţe ale ţăranului român, ocupaţiile agricole, păstoritul, viticultura, vînătoarea, pescuitul, produse ale industriei de casă cu ustensilile respective, industria minieră şi portul popular. Exponatele au fost prezentate la etajul I în cele opt săli

Der Aufruf fand bei allen Rumänen einen großen Widerhall, 1337 Personen beteiligten sich mit der Anzahl von über 9000 Gegenständen aus den verschiedensten Bereichen menschlicher Tätigkeit an dieser Ausstellung.[5]

Auch dieses Mal war die ethnographische Abteilung der Ausstellung am besten vertreten, sie umfaßte nahezu alle Gebiete der Sachkultur, wie: die Wohnräume des rumänischen Bauern, seine landwirtschaftliche Beschäftigung, das Hirtenwesen, den Weinbau, die Jagd, den Fischfang, ferner Erzeugnisse der Heimindustrie mit den entsprechenden Werkzeugen, den Bergbau und die Volkstracht. Die Gegenstände waren in

[4] *Ibidem*, doc. nr. 481, f. 1.
[5] *Ibidem*, pachet 167, doc. nr. 259, 1906, f. 12—13.

[4] *Ebenda*, Urkunde Nr. 481, Bl. 1.
[5] *Ebenda*, Urkundendossier 167, Urk. Nr. 259, 1906, Bl. 12—13.

www.muzeulastra.com / www.cimec.ro

ale palatului, în aer liber în curtea muzeului și la școala de fete de alături.[6]

Spre deosebire de expozițiile anterioare ale Astrei, din anii 1862 și 1881, în august 1905 s-a realizat, într-o formă modestă, pentru prima oară, un sector etnografic în aer liber la români cunoscut pînă acum, expunîndu-se în curtea muzeului o stînă autentică din Poiana (zona Mărginimii Sibiului)[7] și un străvechi meșteșug tradițional românesc, aurăritul,[8] practicat cu precădere în Munții Apuseni. Stîna adusă avea două încăperi (stîna propriu-zisă și celariul), așa cum se aflau în marea majoritate la poienari.[9] În felul acesta s-a încercat pentru întîia oară de a se prezenta într-un chip cît mai veridic o ocupație principală[10] din zona Mărginimii Sibiului.

În privința înfățișării aurăritului, organizatorii au întîmpinat greutăți, neputînd să aducă un șteamp (instalație de sfărîmat roca auriferă cu ajutorul forței hidraulice), întrucît, pe de o parte, ele se găseau în stare de funcționare, iar pe de altă parte transportul ar fi fost anevoios și prea costisitor. De aceea s-a recurs la machete de șteampuri, care s-au expus în curte, cît și-n casa Asociațiunii, la sectorul economic.[11] Dar partea cea mai atractivă din sectorul aurăritului a fost prezența unui băieș din comuna Bucium, adus pe spesele societății miniere „Concordia".[12] Acesta, pe lîngă toate uneltele necesare alegerii aurului, dispunea și de o cantitate îndestulătoare de rocă auriferă, încît în timpul

[6] *Ibidem*, f. 1—2.
[7] *„Luceafărul"*, Budapesta, an. IV, nr. 18 din 15 sept. s. v. 1905, p. 349.
[8] *Ibidem*.
[9] Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români* (sec. XIX—începutul secolului XX), București, 1964, p. 144.
[10] Cornel Irimie, *Noi cercetări etnografice privind păstoritul la români, păstoritul în general, cu privire specială asupra transhumanței și cu o prezentare a Mărginimii Sibiului, ca zonă tipică de păstorit*, ms., Sectorul documentar al Secției de etnografie și artă populară al Muzeului Brukenthal, p. 5.
[11] *„Familia"*, Oradea, an. XLI, nr. 37 din 11/24 septembrie 1905, p. 441.
[12] *Arhivele statului, Sibiu*, Fondul Astra, pachet 167, doc. nr. 259, 1906, f. 4—5.

den acht Sälen im ersten Stock des Astragebäudes, im Freien im Hof des Museums und in der benachbarten Mädchenschule ausgestellt.[6]

Zum Unterschied von den vorhergehenden Ausstellungen der Astra in den Jahren 1862 und 1881 wurde im August 1905 von Rumänien zum ersten Mal in bescheidenem Umfang eine ethnographische Freilichtausstellung veranstaltet; im Museumshof wurde eine echte Sennhütte aus Poiana (Zone Mărginimea Sibiului)[7] aufgestellt sowie ein uraltes rumänisches Handwerk — die überlieferte Art der Goldgewinnung[8] —, die vor allem im Siebenbürgischen Erzgebirge betrieben wird, gezeigt. Die ausgestellte Sennhütte umfaßte zwei Räume (die eigentliche Sennhütte und den „celar"), so wie sie in den meisten Sennhütten von Poiana üblich sind.[9] Auf diese Weise wurde zum ersten Male versucht, eine der Hauptbeschäftigungen[10] des Volkes in der Mărginimea-Sibiului möglichst wirklichkeitsgetreu wiederzugeben.

Hinsichtlich der Darstellung der Goldgewinnung stießen die Veranstalter der Ausstellung auf Schwierigkeiten, da sie keine Pochmühle (die durch Wasserkraft betriebene Einrichtung zum Zerkleinern des goldhaltigen Erzes) herbeischaffen konnten, teils weil diese Anlagen noch in Betrieb waren, teils weil der Transport zu kostspielig gewesen wäre. Deswegen begnügte man sich mit Kleinmodellen von Pochmühlen, die sowohl im Hofe als auch im Vereinsgebäude im Rahmen der Abteilung für Wirtschaft ausgestellt wurden.[11] Den größten Erfolg im Sektor der Goldgewinnung hatte ein Goldgräber, der auf Kosten der Bergbaugesellschaft „Concordia" aus der Gemeinde Bucium zu der Ausstellung geschickt worden war.[12] Neben allen, zum Auslesen des Goldes notwendigen Werkzeugen, verfügte er auch über eine genügend große Menge goldhaltigen Erzes, so daß er während der Dauer

[6] *Ebenda*, Bl. 1—2.
[7] *„Luceafărul"*, Budapest, IV. Jahrg., Nr. 18, vom 15. Sept. s. v. 1905, S. 349.
[8] *Ebenda*.
[9] *Romulus Vuia, Tipuri de păstorit la români*, (19. und Beginn des 20. Jh.) Bukarest, 1964, S. 144.
[10] Cornel Irimie, *Noi cercetări etnografice privind păstoritul la români, păstoritul în general, cu privire specială asupra transhumanței și cu o prezentare a Mărginimii Sibiului, ca zonă tipică de păstorit*, Handschriftliche Unterlagen in der Abteilung für Volkskunde und Volkskunst im Brukenthalmuseum, S. 5.
[11] *„Familia"* Großwardein, XLI. Jahrgang, Nr. 37 vom 11/24. September 1905. S. 441.
[12] *Staatsarchiv in Hermannstadt*, Astra-Bestand, Dossier 167, Urk. Nr. 259, 1906. Bl. 4—5.

Complexul Muzeal
Bibl. C. Irimie
Nr. A2461

www.muzeulastra.com / www.cimec.ro

Aspect dintr-o stînă — probabil cea din curtea muzeului din expoziţia din 1905.

Blick in eine Sennhütte — (wahrscheinlich die im Museumshof bei der Ausstellung von 1905 errichtete).

Machetă de şteamp din colecţiile Astrei.

Kleinmodell einer Pochmühle aus der Sammlung der Astra.

www.muzeulastra.com / www.cimec.ro

expoziţiei făcea demonstraţii în faţa vizitatorilor,[13] uimindu-i prin iscusinţa sa.

Meritul celor de la Astra şi cu prisosinţă al lui Cornel Diaconovici, director al expoziţiei, constă — ţinînd seama de posibilităţile de atunci — în acela de a prezenta ingeniozitatea şi spiritul practic al românilor, atît prin piese originale în mărime naturală, instalate în aer liber, cît şi prin intermediul machetelor (mori, pive, joagăre, etc.).[14] Cîţiva ani mai tîrziu, Octavian Goga, în calitate de prim-secretar al Astrei, iniţiază un concurs de invenţii populare, sub formă de machete, pentru a descoperi în mijlocul ţăranilor noi talente creatoare în acest domeniu al tehnicei.[15]

De la aceste prime încercări de muzeografie şi pînă astăzi s-a parcurs un drum lung, iar ca o împlinire a unuia din dezideratele Astrei, în timpul nostru se organizează în Dumbrava Sibiului un muzeu al tehnicii populare, unic în ţară prin profilul său, care în forma finală va număra peste 120 de unităţi.[16] Pe linia valorificării a tot ce-a fost pozitiv în trecut se înscrie şi realizarea obiectivului muzeal din Dumbrava Sibiului. În felul acesta, se vor salva pentru posteritate, cele mai semnificative monumente de tehnică populară de pe tot cuprinsul patriei noastre.

[13] *„Luceafărul"*, Budapesta, an. IV, nr. 18 din 15 septembrie 1905, p. 349.

[14] *„Transilvania"*, Analele, nr. VI, din noiembrie-decembrie 1905, p. 271—273.

[15] C. Irimie, *Muzeul tehnicii populare*, în Astra, Braşov, an. I, nr. 2 din iulie 1966, p. 15.

[16] C. Irimie und H. Hoffmann, *Thematik und Profil eines volkskundlichen Freilichtmuseums*, Forschungen zur Volks- und Landeskunde, Band 9, Nr. 2, Bukarest, 1966, p. 62.

der Ausstellung seine Arbeit den Besuchern vorführen konnte,[13] die dadurch Gelegenheit hatten, seine Geschicklichkeit zu bewundern.

Das Verdienst der Mitarbeiter der Astra und vor allem von Cornel Diaconovici, des Leiters der Ausstellung, besteht, wenn man die damaligen Möglichkeiten in Betracht zieht, darin, daß es ihnen gelang, den Erfindungsgeist und den praktischen Sinn der Rumänen zu veranschaulichen, sowohl durch Originalstücke in natürlicher Größe, die im Freien aufgestellt wurden, als auch mit Hilfe von Kleinmodellen (Mühlen, Walken, Sägemühlen u. a.).[14] In seiner Eigenschaft als erster Sekretär der Astra veranstaltete Octavian Goga einige Jahre später einen Wettbewerb für bäuerliche Erfindungen, die in Form von Kleinmodellen eingeschickt wurden, um unter den Bauern jüngere Begabungen auf diesem Gebiet der Technik zu entdecken.[15]

Von diesen ersten museographischen Versuchen bis heute ist ein langer Weg zurückgelegt worden. Die Einrichtung des Museums der bäuerlichen Technik im Hermannstädter Jungen Wald kann heute als die Erfüllung der Bestrebungen der Astra angesehen werden. Das Profil dieses Museums, das bei seiner Vollendung über 120 Einheiten umfassen wird, ist im ganzen Lande einzig in seiner Art.[16] Ziel dieses Museums im Hermannstädter Jungen Wald ist es, alle positiven Leistungen der Vergangenheit auszuwerten. Auf diese Weise werden die kennzeichnendsten Baudenkmäler bäuerlicher Technik aus dem gesamten Gebiet unseres Vaterlandes der Nachwelt erhalten.

[13] *„Luceafărul"*, Budapest, IV. Jahrg., Nr. 18 vom 15. Sept. 1905, S. 349.

[14] *„Transilvania"*, Annalen, Nr. VI, vom November—Dezember 1905, S. 271—273.

[15] C. Irimie, *Muzeul tehnicii populare*, in „Astra", Kronstadt, I. Jahrg., Nr. 2 vom Juli 1966, S. 15.

[16] C. Irimie und H. Hoffmann, *Thematik und Profil eines volkskundlichen Freilichtsmuseums*, Forschungen zur Volks- und Landeskunde, Band 9, Nr. 2, Bukarest, 1966, S. 62.

www.muzeulastra.com / www.cimec.ro